

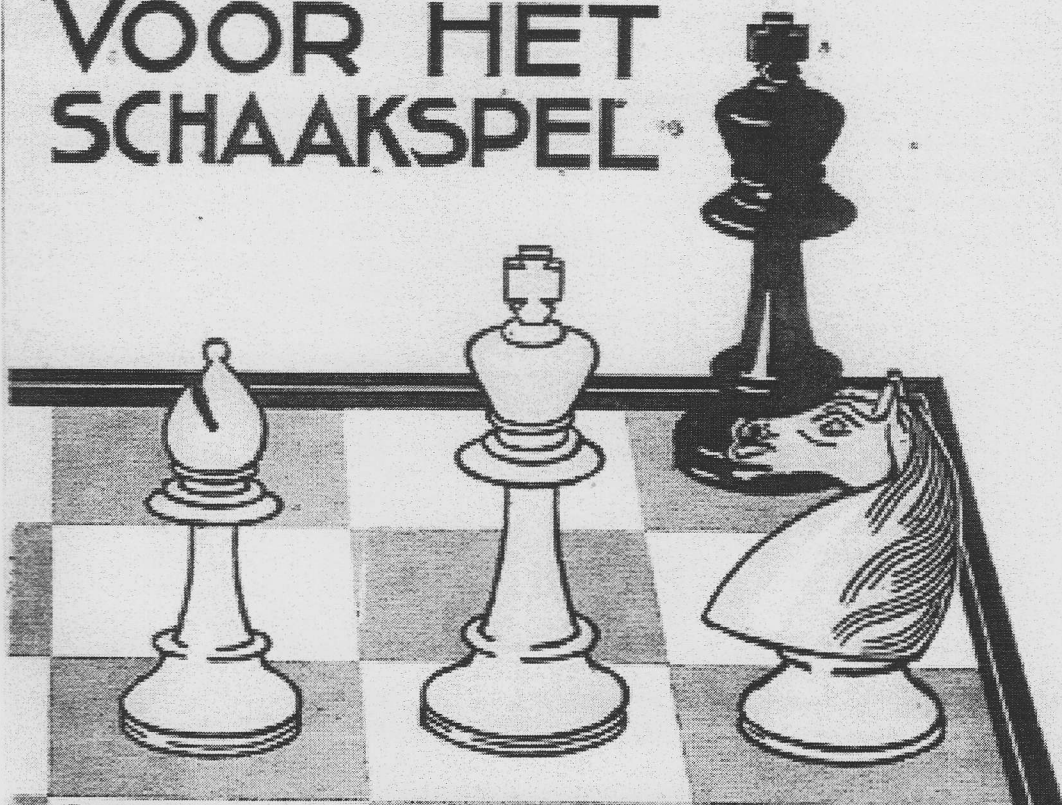
de Sportwereld

NUMMER 25

NOVEMBER/DECEMBER 2001

Dr M. Euwe

VOLLEDIGE
HANDLEIDING
VOOR HET
SCHAAKSPEL

Ineenstorting van Wielerbaan Wieringen

De ragfijne passes van Fiorentina

De ideale Max Euwe

Redactioneel

Eva Hogenbirk

Het (sport) jaar is alweer bijna voorbij, zeker wat betreft de Sportwereld. Omdat we mogelijk met een uitgever in zee gaan, zijn we nu al toegegaan naar vier keer per jaar verschijnen (in verband met de kwartalen). Ook voor lay-outster Annemieke Los is dit de laatste keer, bedankt voor je diensten en succes met je volgende baan!

Afscheid hadden we ook bijna genomen van de Italiaanse voetbalclub Fiorentina (vanwege een dreigend faillissement), die een leuke geschiedenis heeft -goed opgeschreven door Zeger van Herwaarden. Portretten van de Wielerbaan Wieringen (door Daniël Rewijk) en schaker Max Euwe (Renzo Verwer) en een beschouwing over verschillende records van dit jaar (van mijn eigen hand) kunt u vinden op pagina's 9, 20 en 8. Thema van de Sportwereld is dit maal schaken, de etymologie staat op bladzijde 4, gevolgd door het historisch besef van de Nederlandse Schaakbond. Verder zijn er tips te vinden over welke sportboeken wel of niet gelezen dienen te worden, van pagina 14 tot en met 17. Wat Jurryt van de Vooren in zijn column te melden heeft, kunt u zien op pagina 18. Ten slotte wordt in de vijf vragen aan André Swijntink ondervraagd en in de tijdschriftrecensie komt het Nationaal Sport Magazine aan bod. Maar vergeet u vooral niet om het nieuws van de stichting nog even door te nemen.

Veel (sport)plezier en voorzichtigheid met uw vingers gewenst. Tot volgend jaar!

Met vriendelijke groeten,

Heeft u opmerkingen, ideeën of artikelen voor de Sportwereld dan kunt u mailen naar: desportwereld@hotmail.com

Niets uit De Sportwereld mag worden gereproduceerd, op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de hoofdredactie. Mail voor aanvragen naar desportwereld@hotmail.com. De hoofdredactie heeft het recht om ingezonden brieven naar eigen inzicht in te korten.

de Sportwereld 2

Advertentie

EENVOUD IN VEELVOUD EEN KOPIE VOOR 3½ SPIE

* Bij abonnement voor 5000 kopieën. Alle prijzen zijn excl. btw.

De beste kopie van Amsterdam
voordeliger per stuk, per dozijn,
per duizend en per gehele oplage.

BRAND & PEEK
copyrette

Weteringschans 84a, 1017 XR Amsterdam
Amstedijk 47, 1074 HW Amsterdam
Parmeseuweg 212 en 218, 1076 AV Amsterdam
van Baerlestraat 87, 1071 AT Amsterdam

VOORDEEL IN VEELVOUD

Inhoud:

Nieuwsberichten	3
Etymologie schaken	4
Historisch besef schaken	5
Lezersbrief	7
Records	8
Wielerbaan Wieringen	9
Fiorentina	10
Boekrecensies	14
Column Jurryt van de Vooren	18
Stichtingnieuws	19
Euwe	20
Tijdschriftrecensie	22
Vijf vragen aan	23

Gezocht: vormgever m/v

Voor nieuwsbrief *De Sportwereld* is de redactie per 1 januari 2002 op zoek naar een vormgever m/v. De nieuwsbrief komt vier keer per jaar uit. Heeft u kennis van lay-outen en wilt u bijdragen aan het verder professionaliseren van de nieuwsbrief, of kent u iemand anders die dit zou kunnen en willen, neemt u dan zo snel mogelijk contact op met de redactie. Bel 020-4215141 (Peter-Jan Mol) of 0229-267314 (Eva Hogenbirk) of mail naar: desportwereld@hotmail.com. Bij bovenstaande personen is uiteraard ook meer informatie over de vacature te verkrijgen.

Watersport in stijl

Onder deze titel vindt tot en met 11 november een tentoonstelling plaats in het Maritiem Museum te Rotterdam. In het middelpunt van de tentoonstelling staat de jubilerende Koninklijke Roei- en Zeilvereniging 'De Maas' uit Rotterdam. Maar liefst 150 jaar bestaat de vereniging inmiddels. De oudste Nederlandse watersportvereniging is het daarmee overigens niet, want dat is de Koninklijke Nederlandsche Yachtclub (KNYC), eveneens uit Rotterdam. De tentoonstelling, die in mei geopend werd door Koningin Beatrix, volgt de geschiedenis van 'De Maas' en wordt opgeluisterd door talrijke foto's, schilderijen, watersportattributen en bootmodellen. Voor meer informatie over de tentoonstelling kunt u bellen naar 010-4132680 of kijken op www.maritiemmuseum.nl

Toekomst van het Nederlands Sportmuseum

Het Nederlands Sportmuseum Olympion heeft een onderzoek laten verrichten naar de vraag of er in Nederland, zowel qua publieksinteresse als vanuit de georganiseerde sportwereld, wel voldoende belangstelling is voor een (Olympisch) sportmuseum. Uitkomsten van het onderzoek, waaraan ook stichting de Sportwereld zijn medewerking heeft verleend, zijn onder meer dat een verhuizing naar de directe omgeving van het Olympisch Stadion de kansen op succes in grote mate zou vergroten. Ook moet het museum meer een 'sport-doemuseum' worden, middels een groeimodel. Duidelijk is in ieder geval dat het huidige Olympion te weinig bezoekers trekt, waaraan de ongunstige locatie grotendeels debet is. Inmiddels zijn de eerste gesprekken met onder andere de gemeente Amsterdam gevoerd. De Sportwereld zal u hierover blijven informeren.

Hall of Fame op Papendal

Er worden momenteel grootse plannen voorbereid op het Nationaal Sportcentrum Papendal in Arnhem. Met een investering van meer dan 50 miljoen gulden wil het sportcentrum zich ontwikkelen tot een Olympisch Trainingscentrum. Ook het reeds aanwezige hotel- en congrescentrum, alsmede een kantoren- en kenniscentrum staan op de nominatie vernieuwd dan wel gebouwd te worden. Verheugend is dat er wellicht ook plaats ingeruimd zal worden voor een stukje historie. Er is namelijk reeds gesproken met het Nederlands Sportmuseum Olympion om als dependance van dit museum een 'Hall of Fame' op Papendal in te richten. In het najaar zal duidelijk worden of alle plannen ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden.

Vertaling boek Van Bottenburg

Echte liefhebbers van de sportgeschiedenis hebben het allemaal wel eens gelezen: 'Verborgene competitie' van de socioloog Maarten van Bottenburg. Dit in 1994 verschenen boek van de eerste voorzitter van stichting de Sportwereld wordt door velen gezien als één van de beste historisch-sociologische verhandelingen over sport. Het gaat over de verspreiding en popularisering van ongeveer dertig sporten over de hele wereld sinds de opkomst van de moderne sport. Het is echter al lange tijd niet eenvoudig om dit boek nog op de kop te tikken. Speurtochten langs antiquariaten zijn geen garantie voor succes. Voor diegenen die dit aan den lijve ondervonden hebben, is er nu een oplossing. In oktober van dit jaar wordt het boek namelijk in de Verenigde Staten uitgegeven, onder de titel 'Global Games'. Uitgever is de 'University of Illinois Press'. Het boek kost 30 dollar. Voor meer informatie: www.press.uillinois.edu

Themanummer Nationaal Sport Magazine

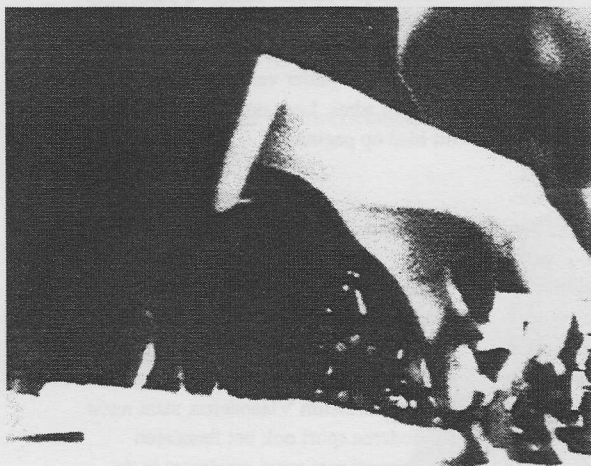
Het juninummer van het Nationaal Sport Magazine, het 'huisblad' van NOC*NSF, heeft als thema 'Sportief cultureel erfgoed'. Een drietal artikelen heeft een sporthistorische inslag. Allereerst is er een bijdrage over stichting de Sportwereld, met name over het archievenproject. Daarnaast is er een interview met Pieter Breuker, voorzitter van het Kaatsmuseum te Franeker. Tot slot is een artikel gewijd aan de historische relatie tussen het parlement en sport; een onderwerp waarop Tweede Kamerlid Jan Rijpstra, eveneens lid van stichting de Sportwereld, hoopt te promoveren. Een exemplaar van dit tijdschrift (f 18,00) is te bestellen bij Arko Sports Media: 030-6051090. U kunt ook een kopie van de drie artikelen bestellen bij stichting de Sportwereld door het overmaken van f 5,00 op ons rekeningnummer (zie colofon) onder vermelding van uw naam en adres. Lees ook de recensie over dit blad op pagina 22.

Sportimonium

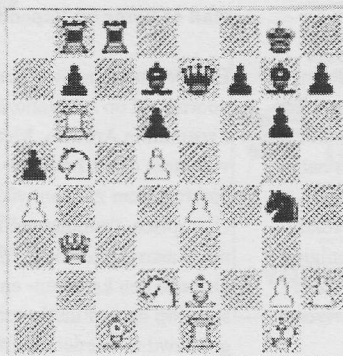
Graag wijzen wij u nog eens op het Vlaamse tijdschrift 'Sportimonium', dat vier maal per jaar verschijnt. In dit sporthistorisch blad, dat nauw verbonden is aan het Sportmuseum Vlaanderen, staat naast de moderne sport ook het fenomeen 'volksport' met grote regelmaat in de schijnwerpers. Goed doorwrochte artikelen worden afgewisseld met berichten over tentoonstellingen, boekrecensies en -vermeldingen en diverse nieuwtjes. Een jaarabonnement is te verkrijgen door 1000 F (dat zijn ongeveer 50 Nederlandse gulden) te storten op rekening 431-4714701-83 van de Vlaamse Volkssport Centrale onder vermelding van uw naam en adres. Meer informatie: www.sportimonium.be

Het schaakspel komt uit het Oosten, en het spel weerspiegelt de wijze van oorlogsvoeren die van 400 voor tot 400 na Christus (ik kan er een jaartje naast zitten) in het oosten de praktijk was: het gevangen nemen of doden van de vijandelijke vorst. Het eerste geschrift waarin schaak genoemd wordt, is een Perzische tekst uit ongeveer 600. Voor de allerjongsten onder ons: Perzië heet tegenwoordig Iran.

Ooit was het een enorm rijk, waar een sjah regeerde en niet de fundamentalistische ayatollahs van tegenwoordig (maar in feite is er natuurlijk weinig veranderd). In de naam van het spel zit die sjah verborgen. Het Perzische *shah* betekent 'koning'. Rond 1100 (weer: ik kan er een jaartje naast zitten) was het schaakspel in geheel Europa bekend, vooral door toedoen van de Arabieren, die het spel in Perzië hadden leren kennen. Via het Oud-Franse *eschac* 'schaakspel' of 'schaakzet', kwam men in de lage landen aan het einde van de 13e eeuw tot het woord *scaec*, met dezelfde betekenis. Het werkwoord *schaken* is afgeleid van schaak.

Een strijdlustig spelletje dus, schaak, terwijl er tijdens belangrijke wedstrijden juist een trommelvliesscheurende stilte hangt. Het spel was gebaseerd op de vier traditionele Oosterse legerdivisies: de infanterie (de pionnen), de cavalerie (de paarden), de strijd-wagens (de torens) en oorspronkelijk -denk aan de Oosterse oorsprong- de olifanten. En natuurlijk de koning en koningin, die beschermd moeten worden. In de ontwikkeling van het spel door de eeuwen heen, werden de olifanten lopers, die een grotere bewegingsvrijheid hadden, en vóór de koningin had de koning geen vrouw, maar een *fers* (van het Arabische *firzan*, 'raadsman' of 'generaal'). Dat was een zwakkeling, die in de late Middeleeuwen aan de kant werd gezet door de koningin, die

Zwart aan zet wint.

veel beweeglijker en machtiger was. Het is bijna een Shakespeare-drama! Paarden, lopers, het vorstelijk echtpaar en torens laat ik even voor wat ze zijn, maar pion is misschien wel leuk om te verklaren: van het Middeleeuws Latijnse *pedo* 'voetsoldaat', van '*pes* 'voet'. Ook hier dus weer de krijgshaftige inslag van het spel.

Als een van de spelers de ander door het verplaatsen van de stukken zodanig in een hoek gedreven heeft dat de koning er hoe dan ook aangaat, roept hij (of zij): "Schaakmat," of kortweg: "Mat!". Dat is dan waarschijnlijk het enige Perzisch dat die persoon spreekt, en waarschijnlijk ook nog zonder zich er bewust van te zijn. *Mât* betekent 'is dood'. Voluit betekent schaakmat dus: de koning is dood.

Naast schaakmat is er ook nog pat (maar nooit schaakpat): de koning staat niet mat, maar kan niet meer verzet worden zonder dat hij mat komt te staan, terwijl er ook geen andere stukken meer kunnen worden verzet. *Pat* komt via het Franse *pat* van het Italiaanse (essere) *patta* 'quite zijn'. Van *patto* 'verdrag, overeenkomst', van het Latijnse *pactum* (vergelijk ons *pact*). Beide spelers schudden elkaar de hand en komen een remise overeen. Het woord *patstelling* kan ook overdrachtelijk worden gebruikt als twee partijen totaal vastzitten tijdens bijvoorbeeld onderhandelingen tussen treinpersoneel en de NS-directie.

De Sportwereld toetst in ieder nummer het historisch besef van een sportbond. Tevens wordt aandacht besteed aan de huidige situatie van de bond. In dit deel van de reeks: *Schaken*

Plaats: telefoon met Haarlem

Datum: 23 augustus 2001

Gesprekspartner: Bondsbureau Koninklijke Nederlandse

Schaakbond

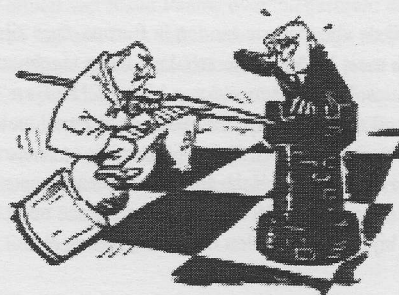
Schaken is een zeer oude sport, waarvan het begin in de mist der geschiedenis ligt. Al in het begin van de negentiende eeuw wordt in Nederland in verenigingsverband geschaakt. Schakende vooral vanaf de jaren dertig, toen dr. Max Euwe wereldkampioen werd, een enorme populariteit in Nederland.

Wanneer ontstond de KNSB?

Die is van 23 mei 1873, we zijn dus een van de alleroudste overkoepelende sportbonden in Nederland. De bond is opgericht op initiatief van de Haagse vereniging Discendo discimus.

Hoeveel leden telt uw Bond?

Er zijn dertien regionale bonden en daarnaast vijf bijzondere bonden: correspondentieschaken, schaken voor visueel gehandicapten, computerschaken, Arves (eindspelproblematiek)

en probleemschaken. Bij de achttien bonden zijn 26.000 à 27.000 leden aangesloten. We hebben in het verleden wel eens jaren gehad met circa 30.000 in verenigingsverband schakende spelers.

Hoe staat het met de aanwas?

Er zijn wat problemen met het verloop van jeugdspelers. Er zijn genoeg jongeren die willen schaken en zich aanmelden. Het grote probleem is om ze vast te houden. De Bond heeft altijd veel aandacht aan jeugdschaak besteed en sinds een jaar of drie doen we het nodige aan talentherkenning, we zijn actief bezig met programma's voor jongeren, we besteden tijd en aandacht aan de selectie en aan jeugdtoppers. Toch lijkt er enige vergrijzing op te treden. En daarnaast willen, zoals ook bij andere sportbonden blijkt, de mensen vrijblijvender sporten. Maar daarin staan we niet alleen.

Internationaal?

Nederland hoort bij de allersterkste landen in Europa, daar zijn we niet ontevreden mee. Nederlandse schakers halen regelmatig fantastische prestaties. We zijn aangesloten bij NOC*NSF en zijn bezig om erkend te worden, via de FIDE, de internationale schaakbond, als Olympische sport. De stap daarna is opgenomen te worden als sport op de Olympische Spelen. Binnenskamers wordt er wel eens gegrapt over de vraag of schaken dan moet worden ingedeeld bij de zomerspelen of bij de winterspelen.

Doet uw Schaakbond aan geschiedschrijving?

In 1973 is bij het eeuwfeest een gedenkboek uitgekomen. Bij het 125-jarig bestaan niet. Maar als je alle jaarverslagen achter elkaar legt, krijg je ook een goed beeld van het wel en wee van de Schaakbond. Dan is er ons blad Schaakmagazine en het blad Voorloper, speciaal voor de jeugd. Er zijn in Nederland wel mensen die zich bezighouden met de schaakgeschiedenis. Oh ja, vergeet vooral de collectie op de Koninklijke Bibliotheek niet. Daar is een enorme collectie schaakboeken, publicaties, problemen en nader materiaal bijeengebracht.

Waar bevinden zich uw archieven?

De archieven die er zijn liggen hier in Haarlem. We bewaren in elk geval het dynamische archief voor een periode van tien jaar. Met het historisch archief ligt het wat moeilijker. Het Bonds bureau bestaat pas sinds 1974 en daarom is materiaal van voor die periode zeldzaam geworden, moet ik helaas zeggen. Er is het verleden niet voortdurend aandacht besteed aan archieven. Soms lag het bij bestuurders thuis, dan is er weer het een en ander verdwenen bij verhuizingen. Nu proberen we alles met historische waarde te bewaren. Nogmaals, vergeet de Koninklijke Bibliotheek niet. Ik zou trouwens graag een handleiding willen hebben voor de opzet van het Bondsarchief.

Dit is een reactie op de lezersbrieven van de heren Bloemendaal (over golf) en Bollerman (tennis): beide heren verwarren etymologie met geschiedenis. Etymologie richt zich puur op de herkomst van woorden, en dat daarbij de geschiedenis en ontwikkeling van een sport ter sprake komt, is meestal niet meer dan een bijzaak.

Een bijzaak waar ik -zoals Eva Hogenbirk al schreef- bij het schrijven van mijn taalkundige (!) stukjes graag op eigen wijze mee omga, zonder de waarheid vreselijk veel geweld aan te doen. Maar de taalkundige feiten kloppen, en waar ik (en dus 'de etymologen') onzeker ben over een herkomst gebruik ik woorden als 'zou', 'mogelijk' of 'waarschijnlijk'. In de geschiedkundige (!) stukjes van beide heren worden woordverklaringen gebruikt ter ondersteuning van hun betoog. Bloemendaal maakt onderscheid tussen 'kolf' en 'colf' dat al vanaf het begin van de sport zou bestaan, maar taalkundig gezien is dat een onhoudbaar onderscheid, want uit 'colf' ontwikkelde zich 'kolf'; je kunt beide woorden niet naast elkaar zetten, alleen na elkaar. Dat is een taalkundig bewijs dat beide sporten nooit naast elkaar bestaan kunnen hebben. En nog iets: als hij het jaar 1453 niet in de Middeleeuwen wil plaatsen, in welk tijdperk dan wel?

Bollerman verklaart het woord 'wed-strijd' als ondersteuning van een theorie dat de (Franse) puntentelling uitging van geld. Maar wedstrijd is een Nederlands woord, in het Frans is het concours, lutte of match. Ook doet hij voorkomen dat het Engelse woord love is afgeleid van het Nederlandse woord liefde-werk. Dat lijkt me kras. En dan zijn onzinwoord ra-ketsen, dat 'terugkaatsen' zou betekenen! Ra (al dan niet met een hoofdletter) betekent: 'rondhout aan mast', 'Egyptische zonnegod' of is het symbool voor radium en heeft nooit 'terug' betekend. De woordverklaringen in de stukjes van Bloemendaal en Bollerman zijn afkomstig van mensen, al dan niet professoren, die zeer veel verstand hebben van de geschiedenis van één enkele sport, maar in de etymologie niet onderlegd zijn, en zich daaraan dan ook niet zouden mogen wagen.

Met veel waardering heb ik het laatste nummer gelezen en vooral het artikel van Ruud Paauw over "Schermen: de oudste sport?" sprak mij aan. Toch wil ik even een foutje rechtzetten: hij schrijft namelijk in de tweede kolom: "Een jaar later werd J. Brouwer Europees kampioen op sabel." Welnu Wouter Brouwer komt pas véél later kijken (die neemt pas vanaf 1920 deel als deelnemer aan de Spelen in Antwerpen) en ik denk dat Ruud hier de bekende Jetze Doorman bedoelt, want die versloeg in dat jaar de bekende Franse schermer "De Falaise" en werd inderdaad Europees kampioen.

Records

Eva Hogenbirk

"The bigger the better". Over deze uitspraak kan urenlang gediscussieerd worden, want op vele manieren kan bijvoorbeeld ingevuld worden wat 'the' moet zijn. In de sport geldt dit gezegde echter vaker wel dan niet, met name als we denken aan records. Welke verrichtingen uit het verre verleden, bedekt met stof, doorstonden de test niet dit jaar? Van welke nieuwe records moet u op de hoogte zijn, omdat ze met grote waarschijnlijkheid lang blijven staan?

Rickey Henderson van de San Diego Padres verbrak in de nacht van 25 op 26 april 2001 een record van *the magical* Babe Ruth. De 42-jarige linksvelder had voor de 2063e keer in zijn loopbaan een '4 wijd' te horen gekregen. (Voor de niet baseballers onder ons: een pitcher gooit de bal vaak bewust 4 wijd, waardoor de honkballer zo naar het eerste honk mag, als men bang is voor de slagman). Overigens is de 'oldie' al jarenlang in het bezit van het record van het aantal gestolen honken: 1.371. Je zult ze maar moeten tellen. Henderson is -als hij tenminste volgend jaar ook nog zijn kunsten mag vertonen- een goed eind op weg om een andere honkballegende, Ty Cobb, een record af te nemen. De teller van het aantal runs van Cobb bleef staan op 2245. De linksvelder van de San Diego Padres heeft er nog 67 te gaan, geen onmogelijke opgave. Overigens kennen we in de 40-jarige Marcel Joost onze eigen Henderson: hij is al enige tijd onaantastbaar wat betreft aantal runs (over 1000) en honkslagen (ruim over de 1000) in Nederland.

Als je naar de leeftijd van de sporters kijkt zou je haast zeggen dat 'the older the better' wat betreft gezegde ook zo zijn zeggingskracht heeft. Discussiemogelijkheden te over, feit blijft dat de 101-jarige Amerikaan Harold Stilson op 18 mei 2001 een hole-in-one sloeg. Daarmee is hij de oudste golfspeler die dit ooit lukte. Met een ijzer 4 sloeg Stilson over een afstand van 98 meter zijn zesde hole-in-one in zijn leven; maar ongetwijfeld zijn belangrijkste.

Over naar het voetbal. Huub Stevens verbak het clubrecord van zijn Schalke'04. De trainer zat meer dan 159 keer als coach op de bank en wees daarmee de Joegoslaaf Ivica Horvath naar de tweede plaats. Zeer bijzonder aangezien je als trainer tegenwoordig maar een zekerheid hebt: ontslag bij tegenvallende prestaties. En mede daarom (financiële redenen hangen hier ook als een groot blok aan het voetbalbeen) verdedigen ploegen soms alsof hun leven ervan af hangt. Dat bij een WK-kwalificatiewedstrijd de uitslag oploopt tot 33-0 is dan ook een unicum die zijn weerga niet kent. Sportland bij uitstek Australië mag zich daarom recordhouder noemen, naam van de schemiel laten we uit piëteit maar achterwege.

Tegenover verdriet staat geluk. Gelukkiger kon Kroaat Goran Ivanisevic met zijn record niet zijn. Hij stond als eerste tennisser met een wild-card, in de finale van Wimbledon. En versloeg in

de nadagen van zijn carrière zijn tegenstander, in vijf sets. Ten koste van *Aussie* Patrick Rafter won de Kroaat zo zijn eerste Grand Slam toernooi. Maar het misschien wel opvallendste feit, en ongetwijfeld een record (al is het in de media niet zo benoemd) werd neergezet door kogelstoter Trevor Misapeka. De 140 kilo zware atleet uit West-Samoa mocht van de atletiekunie niet uitkomen op zijn onderdeel op het WK in Edmonton, Canada op 4 augustus 2001. Hij besloot toen om mee te doen aan de 100 meter sprint. Misapeka werd in de series uitgeschakeld met een tijd van 14,28 seconden (ruim 4 seconden langzamer dan de in de tweede ronde door Troy Douglas gelopen 10.09), maar was niettemin blij met zijn eerste 100 meter van zijn leven. En juist deze combinatie (tijd en emotie) maakt de prestatie waarschijnlijk tot een toekomstig eeuwenoud record. Ben benieuwd wat volgend jaar ons brengt.

De 140 kilo zware Misapeka op de 100 m sprint tijdens het WK in Edmonton

Het bescheiden voormalige eiland Wieringen heeft een periode gekend waarin het één van de wielercentra van Nederland was. In een tijd waarin wielrennen op de weg alleen in Limburg was toegestaan, speelden de belangrijkste wielero ontmoetingen zich op de baan af. Wieringen heeft zo'n baan gehad, tussen 1935 en 1950. Grote renners als Braspenninckx, Pijenburg, Slaats, Derksen, van Vliet, Schulte en Middelkamp kwamen in actie op de "Wierlerbaan Wieringen". Bovendien had men een plaatselijke held in de persoon van Dethmer Klink, Nederlands kampioen achtervolging in 1939.

Plannen voor een wielbaan waren er direct bij oprichting van de wielclub Wieringen in september 1934. Toen ging men echter van een bescheidener accommodatie uit: een grasbaan. Een maand later begint men al te denken aan een baan van zand en teer, en schrijft men aandelen uit voor de NV Wierlerbaan. In december komt dan het plan voor een echte wielbaan van beton naar voren. Men hoopt hiermee, net als met de grote jeugdherberg die even eerder klaar was, het toerisme te stimuleren. Waar de rest van Nederland midden in een economische crisis zat, gold dit voor Wieringen in veel mindere mate. Het voormalige eiland had in 1926 verbinding met het vasteland gekregen door de Zuiderzeewerken. Het was een middelpunt van één van de grootste technische innovaties in die tijd; het leven nam er plotseling een veel hoger tempo. In die jaren ging men er bovendien nog vanuit dat er een spoorlijn langs de afsluitdijk zou komen. Er heerste groot optimisme over de mogelijkheden van het gebied, en de bevolking verdubbelde van 3000 naar 6000 zielen in tien jaar. Tegen deze achtergrond is de investering van fl. 20.000,- te begrijpen.

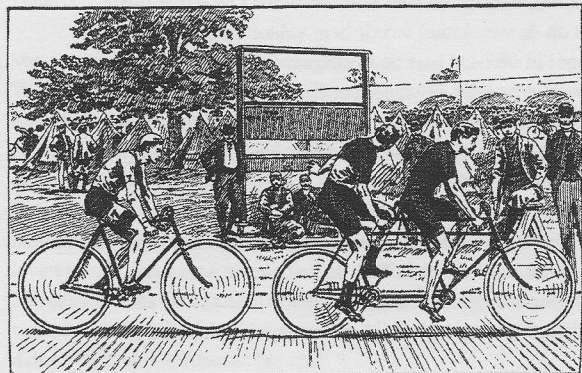
De grootste investeerder was Okko J. Bosker, de baan werd op zijn grond en door zijn aannemersfirma gebouwd, hij werd tevens de eigenaar. De investeerder was een sleutelfiguur in de Wieringer gemeenschap van die tijd. Zijn grootvader kwam uit Groningen, en investeerde in polderontginningen in de kop van Noord-Holland. Bosker bezat een kunstmest- en foeragehandel, een drukkerij en een aannemersbedrijf. Eerder had hij zich voor de Wieringers verdienstelijk gemaakt door oprichting van vier kaasfabrieken, hij was voor de Verenigd Democratische Bond (progressief-liberalen) actief als gemeenteraadslid, wethouder en locoburgemeester. Bij het verwezenlijken van zijn plan is hem van gemeentewege dan ook niets in de weg gelegd. Sterker nog: in de notulen van gemeenteraad en B&W is niets over de baan te vinden, en een bouwvergunning is ook nooit aangevraagd. Het was Boskers privé onderneming. Zijn zoon Jannes nam na zijn dood in 1942 de onderneming over.

Bosker had waarschijnlijk meerdere redenen om een wielbaan op te richten. Als eerste zal hij gedacht hebben goed geld te kunnen verdienen. Inkomsten haalde hij uit de verkoop van toegangsbewijzen, de prijzen varieerden tussen de 15 cent en fl. 1,15. Bovendien verdiende Bosker ieder jaar aan het afzon-

derlijk verpachten van restaurant, parkeerterrein, verkoop van ijs, vis, koek en rookgerei. Die verpachting stond alleen open voor ingezetenen van de gemeente Wieringen. Een tweede overweging kan het prestige zijn geweest, dat hem via dit soort activiteiten toekwam. Drie dagen na de opening waren er namelijk gemeenteraadsverkiezingen en Bosker behaalde de meeste stemmen. Het wielrennen bleek dan ook een geschikte tak van vermaak om je mee te profileren. Het was populair, modern en weinig omstrede. Tenslotte is zijn liefde voor de sport ongetwijfeld een drijfveer geweest.

In mei 1935 was de baan gereed. Hij was van beton, 200 meter lang, en 5,5 meter breed. Er konden zo'n 1500 mensen in het stadion. Het Wieringer publiek was nieuwsgierig geworden, want de eerste training trok 800 mensen. Bij de opening op 23 juni was het uitverkocht. Er kwamen toen vooral regionale renners in actie. De echt grote namen lieten pas later hun neus zien. Toch zorgden de regionale wielrijders voor veel spektakel, want de hele zomer kwam er veel publiek. Dat was echter chauvinistisch; het kon vooral enthousiasme opbrengen voor de "eigen" renners. Tot in september werden er wedstrijden georganiseerd, meestal twee per week, op donderdag en zondag. Tijdens de kermis eind juli waren er elk jaar bijzondere wedstrijden, zoals in 1935 een interland tussen Nederland en België. De activiteit en belangstelling tijdens dit eerste jaar werden later niet meer overtroffen.

In het verlengde daarvan begon men in 1936 vroeg, in maart werden de eerste trainingwedstrijden gehouden. Ondanks het slechte weer, had men eenzelfde wedstrijdsschema als het jaar ervoor. Het publiek werd gelokt met advertenties in de Wieringer Courant, die twee keer per week uitkwam. Hierin werd tevens verslag gedaan van het Wieringer wieleren. Het publiek fungeerde ook als premieverstrekker. De premies stelden niet veel voor, één of enkele guldens, maar de prijzen waren tevens in natura: het publiek bracht dan kazen, leverworsten en racemateriaal (tubes) mee. De renners kwamen behalve uit Noord-Holland, veelal uit Friesland. Met de Leeuwarder baan had de directie van de Wieringer baan een soort uitwisselingsovereenkomst.

In de loop van 1936 neemt de belangstelling voor de trainingswedstrijden al wat af: het publiek lijkt overvoerd door de veelheid aan wedstrijden. Voor de kermiswedstrijden was de animo nog wel heel groot. De baan was drie keer uitverkocht voor Pijnenburg en Slaats. Door regen en storm moesten de wedstrijden echter in eerste instantie worden afgelast. Later in augustus komen zij alsnog. Voor dit soort grote evenementen is er onafgebroken veel belangstelling, maar voor de gewone wedstrijden loopt het publieke enthousiasme terug, en neemt de directie haar toevlucht tot acrobatische voorstellingen op motor en fiets. In 1937 en '38 zet deze ontwikkeling zich voort. Het publiek staat op de banken als plaatselijk favoriet Dethmer Klink de achtervolging wint, of als Slaats en Pijnenburg eens een keer tegen in plaats van met elkaar rijden in de koppelwedstrijd, en dit zo letterlijk doen dat ze elkaar de vernieling in helpen. Bij doordeweekse wedstrijden blijft men echter thuis. Als in 1938 ook bij wedstrijden waarin Klink, Pijnenburg en Derksen starten de opkomst tegenvalt, zijn de eerste tekenen van een naderend einde zichtbaar. En inderdaad: in 1939 zijn er op de wielerveen geen activiteiten meer.

Terwijl het met de wielerveen dus niet zo goed gaat, rijst de ster van achtervolger Dethmer Klink. De geboren Groninger (zijn vader kwam in verband met de Zuiderzeewerken naar Wieringen) rijdt zich naar de nationale top. In het begin van zijn carrière rijdt hij met Jaap Kuiper uit Julianadorp in koppelwedstrijden, bijvoorbeeld in 1936 in Antwerpen op een winterbaan. Ze zijn succesvol, maar in de loop van dat jaar gaat het duo uit elkaar. Hoewel Klink met verschillende partners koppelwedstrijden (de hoofdmoot in ieder baanprogramma in die tijd) blijft rijden, legt hij zich specifiek toe op de achtervolging. Met succes: in 1938 vestigt hij zijn naam definitief door achter Jan Pijnenburg, maar voor Gerrit Schulte en Frans Slaats tweede te worden op het NK. In 1939 bereikt hij het hoogtepunt van zijn carrière door Nederlands Kampioen te worden. Hiervoor wordt hij in zijn woonplaats uitgebreid gefeerd. Klink krijgt hierbij onder meer een portefeuille waarin hij al het buitenlandse geld dat hem ongetwijfeld spoedig zal ten deel vallen, op kan bergen. Eind augustus start Dethmer Klink op de Wereld Kampioenschappen te Milaan. Enige Wieringer supporters zijn met hem mee gereisd. Klink verslaat de Brit Hill, en bereikt de halve finale. Een kans op de wereldtitel wordt hem echter ontnomen doordat het toernooi in verband met de oorlogsdreiging wordt afgelast. Ook Klink moet onder de wapenen, en na die tijd kan hij de opwaartse lijn niet meer vinden. Hoewel hij tot na de oorlog zijn wedstrijden wint, is hij niet meer de absolute topper die hij voordien was.

Ondertussen raakt "wielerveen Wieringen" helemaal in het slop. In een ingezonden stuk in de Wieringer Courant van 5 juli 1941 pleit iemand ervoor om het complex in de zomer als zwembad met zonnegelegenheid, en in de winter als ijsbaan te

exploiteren. Men lijkt de hoop op de levensvatbaarheid van wielerveen evenementen opgegeven te hebben. Dan gaat de baan plotseling weer open. Op 17 juni 1942 zijn er weer wedstrijden, een sportcomité heeft een sterk rennersveld gecontracteerd. Daar blijft het dan even bij, maar in 1943 begint men het baanseizoen goed met wedstrijden waarin Derksen, van Vliet, Pronk (alledrie wereldkampioen geweest), Klink en van de Vijver starten. Later in het jaar en ook in 1944, zijn er wedstrijden met een vergelijkbaar programma. In 1943 zijn er drie wedstrijden (één keer wordt een evenement afgelast vanwege het slechte weer), en in 1944 zes. Hoewel er geen directe aanwijzingen zijn, is het zeer waarschijnlijk dat de bezetter met deze plotselinge opleving van doen had. Op een moment dat de oorlog voor Duitsland een minder gunstige wending begon te krijgen, was het belangrijk het volk rustig te houden. Hiervoor waren sportevenementen een probaat middel. Dat de wedstrijden zo'n groot succes hadden bij het publiek, komt doordat er verder niet zoveel te doen was. In tegenstelling tot de vooroorlogse jaren waren alle wedstrijden uitverkocht, ook als het programma op voorhand niet zo spectaculair oogde.

Het is onduidelijk of er in 1945 nog wedstrijden zijn gehouden op de piste. De Wieringer Courant, waaruit alle wedstrijdgegevens gehaald moeten worden, verscheen niet meer. Het blad had in de oorlog als podium voor nationaal-socialisme gediend en mocht enige tijd niet verschijnen. In 1946 wordt één wielerveen wedstrijd georganiseerd, met een matige bezetting, zowel qua renners als qua publiek. Wel komen op 27 juli "De Wereldberoemde Dziguiten Kozakken. De Ruiters des Doods!". Dit trok dan eindelijk publiek.

In 1947 worden de laatste activiteiten op de wielerveen gehouden. De wielerveen wedstrijd is van zeer matig gehalte, hoewel de belangstelling niet tegen viel. De baandirecteuren krijgen concurrentie van de wegwedstrijden: het verbod op wegraces is inmiddels opgeheven, en veel renners kiezen voor het rijden op de weg. De baan wordt in toenemende mate voor andere activiteiten dan wielerveen gebruikt: kozakkenruiters, turnfeesten, motorraces en bijeenkomsten. Met pinksteren 1947 houdt zelfs de Eenheids Vak Centrale (de communistische vakbond) een bijeenkomst. Bosker zal zich in zijn graf hebben omgedraaid. Na 1947 wordt er van activiteiten op de baan niets meer vernomen, en eind '49/begin '50 wordt het complex afgebroken. De grond wordt verkocht aan de gemeente, die er een ULO school bouwt. In 1951 wordt de NV "Wielerveen Wieringen" opgeheven.

Bronnen: De Wieringer Courant 1934-1951; artikel Marion Lont in Schager Courant 9 juli 1999; themanummer 'Op de Hoogte' Historische Vereniging Wieringen.

De historie van een (kleine) club wordt geschreven door de grote spelers die haar kleuren hebben gedragen. Het paars van Fiorentina, sinds 1931 de Florentijnse vertegenwoordiger in de Serie A, was voor de komst van 'De Grote Drie Middenvelders' een redelijk bekende ploeg, die enkele grote successen boekte. In 1956 en 1969 werd zij kampioen van Italië, in 1940, 1961 en 1966 won het de nationale beker en in 1961 veroverde La Viola zelfs de Europa Cup II. Grootste sterren uit dat verre verleden waren de Zweed Hamrin (begin jaren '60) en de Braziliaan Amarildo (eind jaren '60). Toch sprak de club uit Florence internationaal niet tot de verbeelding. Hierin kwam vanaf de vroege jaren '70 verandering.

De eerste dirigent: de zoon van Florence (1972-1984)

De eerste van de grote middenvelders werd in 1972 als voetballer geboren. De spelverdeler heeft de geschiedenis van 'La Viola' zodanig vorm gegeven dat haar naam nu niet meer weg te denken is uit de annalen van de Italiaanse en internationale voetbalwereld. Zijn naam ligt iedere voetbalminnende Florentijn op de lippen bestorven. Hij kwam uit de eigen gelederen voort en was ruim tien jaar lang de grootste middenveldstrategen van het schiereiland: Giancarlo Antognoni.

Antognoni werd geboren in Perugia en kwam in 1971 als zestienjarige de ploeg van het toen kleurloze Fiorentina versterken. Een jaar later debuteerde 'de man die Fiorentina leven gaf' uit tegen Verona. De tengere middenvelder viel direct op door zijn magistrale inzicht, sobere passing en exceptionele trap. Fiorentina won met 2-1. De volgende 12 seizoenen heerste Antognoni als geen ander over het middenveld. Van het San Siro in Milaan tot Stadio San Paolo van Napels, werd zijn naam gescandeerd door de harde supporterskern van Fiorentina, de Curva Fiesole. Vanaf midden jaren '70 tot aan de heerschappij van Platini bij Juventus (begin jaren '80) was hij de nummer 10 in de Serie A. In het tijdperk na Gianni Rivera was hij de middenvelder om wie het draaide in het Italiaanse clubvoetbal.

Zijn clubgeschiedenis

Antognoni speelde van 1972 tot 1984 maar liefst 341 wedstrijden voor Fiorentina en kwam daarin tot 56 doelpunten. Hij won met La Viola slechts een prijs: in 1975 werd de Italiaanse beker veroverd. Op een haar na werd in 1982 de titel opgeëist. Maar Fiorentina kwam één punt te kort: Juventus kaapte de Scudetto op de laatste dag voor de talentvolle doelman Galli, de spijkerharde verdediger Vierchowod, de flegmatieke Antognoni en de stormram Graziani weg. De prijzenkast van de clubvoetballer Giancarlo Antognoni is dan ook matig gevuld. Hij wordt meer herinnerd door zijn schitterende speelstijl, zijn enorme elegantie en zijn ragfijne passes. Ook leven zijn subtiel doeltreffende vrije trappen in de herinnering voort; hiermee was hij in Italië de

voorganger van Michel Platini, Diego Maradona en later Roberto Baggio, al waren deze spelers vele malen productiever.

Antognoni in de herfst van zijn carrière stijlvol in actie.

In de harten van de Italianen is de clubtrouw van Antognoni het meest bijgebleven. Behalve een uitstapje naar Lausanne aan het eind van zijn carrière, was hij niet uit Toscane weg te slaan. In zijn toptijd weigerde hij vele aanbiedingen. Juventus, AC Milan en Inter beten in het stof voor zijn gehechtheid aan de Toscaanse heuvels, de kleine Chianti-dorpjes en het rijke stadsleven in Florence.

Deze onvoorwaardelijke trouw heeft hem waarschijnlijk een roemruchte clubcarrière gekost; het grootste succes beleefde dan ook met de nationale ploeg. Op het Wereld Kampioenschap (WK) in 1982 te Spanje legde Italië, met als strateeg Antognoni, beslag op de wereldtitel.

1982!!!

Met zes treffers werd Paolo Rossi topscorer van het WK 82. Vooral met zijn hattrick tegen de Brazilianen (3-2 winst voor de Italianen) verkreeg hij wereldfaam. Hij werd het symbool van het Italiaanse succes, Giancarlo Antognoni, echter, was de architect achter het succes van de elf van coach Enzo Bearzot. Deze Bearzot, een strateeg pur sang, bouwde het team rond de nummer 10 van Fiorentina. Iedereen diende de bal bij hem in te leveren en Antognoni zou de bal het werk laten doen. Mandekker Gentile brak af, libero Scirea bouwde op, Oriali werkte, Conti dribbelde, Rossi maakte af, maar niemand anders dan Antognoni verdeelde het spel.

In de halve finale tegen Polen kwam er een wreed einde aan zijn glorieuze toernooi: er werd wel met 2-0 gewonnen (tweemaal Rossi), maar de middenvelder moest met een blessure afhaken. Geen finale, geen kans om Breitner zoek te spelen, geen kans om een kroon te zetten op zijn werk. Troost voor Antognoni was dat de Azzuri met 3-1 te sterk waren voor de machteloze Duitsters. Het is typerend voor de teruggetrokken, rustige Antognoni dat de strijd om de hoofdprijs aan hem voorbijging. Een echte winnaar was hij niet, wel een speler om eindeloos van te genieten. Maar ook zijn opvolger als nummer 10 bij Fiorentina, doet nog steeds de Toscaanse harten sneller kloppen.

De tweede dirigent: de kleine Buddha (1986-1990)

Roberto Baggio debuteerde 'pas' op 19-jarige leeftijd in de hoofdmacht van Fiorentina. Op zijn 15e kwam het supertalent in de Serie C1 al uit voor Vicenza, maar een beenbreuk vertraagde zijn definitieve doorbraak. In 1986, tegen Sampdoria (2-0 winst), maakte hij zijn langverwachte opwachting. Het blessuregevoelige wonderkind scoorde tijdens 93 wedstrijden 39 doelpunten voor Fiorentina, maar won in vijf seizoenen geen enkele hoofdprijs.

Zijn spel was grilliger, individualistischer, aanvallender en dynamischer dan dat van zijn voorganger Antognoni. Overeenkomst tussen de beide middenvelders was hun fenomenale trapechniek; grootste verschil was de avontuurlijke instelling van Baggio tegenover de clubtrouw van Antognoni. In 1990 verliet Baggio Fiorentina voor aartsvijand Juventus. Dit werd hem door de tifosi niet in dank afgenomen. Fiorentina-fans genoten voortaan alleen nog maar van de kleine Buddha wanneer hij uitkwam voor de nationale elf.

Als altijd meester over de bal: Roberto Baggio.

Twee keer net geen wereldkampioen

In 1990 moest het gebeuren. Omdat het WK in eigen land georganiseerd werd, eiste de Italiaanse bevolking de wereldtitel van Baggio en de zijnen. Verder dan een derde plaats kwamen de blauwhemden niet. In de halve finale bezweken zij onder de druk. Zij stuitten in Napels op de herboren Maradona en werden na een strafschoppenreeks uitgeschakeld. Geen WK-goud voor de 23-jarige Baggio. De kleine finale tegen de Engelsen werd nog wel gewonnen.

Nog dichter bij de wereldtitel waren de Italianen in 1994.

Wederom was een Zuidamerikaans land na strafschoppen te sterk. In de finale eisten de Brazilianen, met Romario als grote ster, in Amerika de titel op. Voor Baggio restte niets meer dan zilver. Evenals Franco Baresi miste hij in de strafschoppenserie.

Zwerftocht

Ondertussen duurde zijn zwerftocht door het Italiaanse land voort. Na Juventus kwam Milan dat Baggio weer verruilde voor Inter. Bij deze Milanese clubs kwam de kleine Buddha, door blessures en grote concurrentie, nooit echt aan de bak. De avonturier besloot een stap terug te doen en ging in 1999 bij het kleine Brescia voetballen. Hier hervond de kleine strateeg zijn spelvreugde. Net zoals bij Fiorentina kreeg de inmiddels 33-jarige Baggio een vrije rol op het middenveld.

Afgelopen seizoen liep het zelfs zo goed dat hij door het gezaghebbende voetbalblad La Gazzetta dello Sport werd uitgeroepen tot speler van het jaar. Hij wordt in Brescia weer op dezelfde manier gewaardeerd als in Florence, waar de supporters nog steeds wachten op de terugkeer van de verloren zoon. De leider van de Curva Fiesole, genaamd 'Passarella', zegt Baggio zijn vertrek naar Juventus pas te vergeven, wanneer hij zijn veelbewogen carrière afsluit in het paars van Fiorentina.

De derde dirigent: De man van Fiesole (1994-2001)

De roep om Baggio is des te sterker geworden nu Rui Costa na zeven seizoenen Fiorentina de rug toekeert. Deze Portugese middenvelder, een echte spelbepaler, gaf het voetbal van Fiorentina sinds de zomer van 1994 vorm. Hij was de man die het Argentijnse fenomeen Batistuta (nu kampioen met AS Roma) menigmaal in stelling bracht. In 1996 en 2001 schonken zij La Viola de beker. Ze bereikten in 1999 ten koste van Arsenal zelfs de tweede ronde van de Champions League, hetgeen voor een relatief kleine club een prestatie van wereldformaat is.

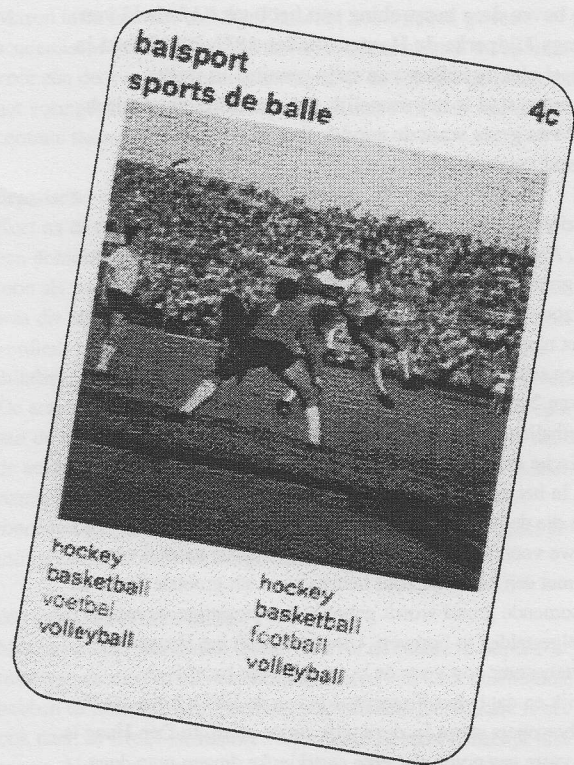
Rui Costa haalde in de buurt van het eigen strafschopgebied de bal op en zette vandaar de lijnen uit. Met Batistuta was hij de man om wie alles gedurende zeven seizoenen draaide bij Fiorentina. Met Figo bepaalt hij het tempo bij de Portugese nationale ploeg. Zal de miljoenenformatie AC Milan, zijn nieuwe club, hem ook als Dreh-und-Angelpunkt erkennen?

Rui Costa slalomt in zijn laatste Fiorentina-jaar.

Rui Costa woonde in Fiesole, een voorstadsje van Florence. Voor hij naar de ochtendtraining vertrok, zat hij altijd op zijn terras en keek uit over de stad die aan zijn voeten lag. Hij bereikte als buitenlander een zelfde status als 'i Toscanini' Antognoni en Baggio. Zijn elegantie, rust en verfijnde passing deden de tifosi denken aan de dagen van weleer, aan de dagen van Antognoni en Baggio.

Het wezenskenmerk van deze drie dirigenten van Fiorentina is hun traptechniek. Met een pass wisten zij een wedstrijd een andere wending te geven. In de dertig jaar (1972-2001) dat zij het spel van Fiorentina vorm gaven, hebben zij desondanks niet veel prijzen gewonnen. Wel internationale roem en de harten van duizenden supporters. Ze laten een leegte achter.

De kop boven deze bespreking van het boek "Afscheid van een Haags Tijdperk: de Houtrusthallen 1937-2000" dekt in het geheel niet de lading van mijn mening. In welke Nederlandse stad is het mogelijk dat een cultuurhistorisch gebouw van grote waarde zonder slag of stoot uit het stadsbeeld verdwijnt?

Stelt u zich eens voor dat de Rai in Amsterdam, de Jaarbeurs in Utrecht, Ahoy in Rotterdam of de Groenordhallen in Leiden met de grond gelijk zouden worden gemaakt. Stormen van protest zouden er opsteken uit de stedelijk gemeenschap. Zover komt het niet in een normale stad: zulke sloopplannen krijgen daar geen schijn van kans. Maar wel in Den Haag. Toen in het najaar van 2000 de Haagse gemeenteraad besloot om de Houtrusthallen met de grond gelijk te maken, klonken er alleen nostalgische geluiden in de raad en in de pers: 'Damals, war es schön'. In het raadsbesluit lezen we vooral bezorgdheid over de overlast die de buurtbewoners zouden kunnen ondervinden van de nieuwe voorzieningen op het terrein. Daarbij moet u voorzieningen met een korreltje zout nemen want het grootste deel van de vrijkomende grond wordt gebruikt om plezierige woningen voor welgestelden te bouwen. Uiteraard heeft het Haagse gemeentebestuur oog voor de buurt want die buurt is de Vogelwijk en dat is het Finsterwolde van de VVD: bijna 100% van de bewoners stemt in deze wijk op de partij. In Den Haag is het een vaste gewoonte dat elke partij leuke dingen mag doen voor zijn eigen wijken: de PvdA links van de Laan van Meerdervoort, de VVD rechts van deze breuklijn en het CDA in Scheveningen. Deze gedragslijn is de bevestiging van het feit dat Den Haag geen stad is maar een federatie van wijken met als slogan 'Ieder voor zich en het Rijk voor ons allen'. Op basis van deze politieke landverdeling waren de Houtrusthallen kansloos. Maar kansloos in Den Haag zegt niets over de vraag of iets niet meer levensvatbaar is. Dat is vooral een gebiedsgebonden politieke keuze. Toen het aloude zwembad De Regentes (links van de Laan van Meerdervoort) niet behoorlijk meer te exploiteren viel, kwam de PvdA-wethouder voor Stadsvernieuwing als de donder met een zak geld tevoorschijn om het zwembad om te bouwen tot theater. Waar een politieke wil is, is ook politiek geld te vinden. In het geval van Houtrust was die wil er niet bij de VVD en de CDA-wethouder voor sport heeft financieel weinig in de melk te brokken. Ergo: in een normale Nederlandse stad was "Afscheid van de Houtrusthallen" nooit verschenen omdat men zich zou hebben beijverd om de hallen netjes op te knappen en eventueel een tweede leven te bezorgen. Omdat nog eens te benadrukken is met subsidie (repressieve tolerantie) van het Haagse gemeentebestuur het boek 'Afscheid van een Haags Tijdperk' verschenen: een fotoboek over het wel en wee van de Houtrusthallen vanaf de bouw in 1937. In ruim 130 foto's kan ieder nu nog eens bekijken wat er verloren gaat. Op sportgebied vallen dan namen als HYS/HOKIJ, Joan Haanappel, zaalvoetbal, korfbal, Hellas, indoor atletiek, Davis Cup, tafeltennis en

boksen. Maar wat dacht u van de mis van paus Johannes Paulus in 1985 en de slotmanifestatie volkspettionnement kruisraketten in datzelfde jaar, de Damesbeurs, de jaarlijkse RMS-herdenking, de Pasar Malam, Holland Festival, popconcerten, Goed Kamp van de ANWB en de vele tentoonstellingen als Hofstadbloem, Avicultura, Westlandse Handels Tentoonstelling, Voedingssalon en Avia. En dan hebben we het nog niet eens over de vele activiteiten die in de bolvormige aanbouw van de Houtrusthallen plaatsvonden: de Rotonde. Daar werden bijvoorbeeld boksgala's gehouden, popconcerten, danswedstrijden en het jaarlijkse carnaval. Het is allemaal door fotografen vastgelegd en door uitgeverij De Walburgers prima afgedrukt. Op de laatste pagina in het boek prijkt een foto van de vergadering van de Haagse gemeenteraad op 21 december 2000 toen het onzalige besluit viel om de hallen te slopen. Wie goed naar deze foto kijkt, begrijpt waarom de dames en heren van de Haagse Raad zonder tranen zo'n besluit konden nemen. Voor de mensen die het besproken boek niet kopen zal ik het onthullen: de Raad is hemels in een UFO. Maar dankzij de wijsheid van de vergaderars is de sportgeschiedenis weer een boek rijker.

Afscheid van een Haags Tijdperk, Marlies van der Riet, Walburg Pers, 2001, Zutphen, ISBN 9057301296, 160 pag.

Afkomstig uit: Afscheid van een Haags Tijdperk, Houtrust.

Sport in Britain 1945-2000

Richard Holt en Tony Mason, 212 pagina's, Blackwell Publishers, Oxford/Malden Massachusetts 2000, Prijs: circa fl. 170,- (de paperbackuitgave is aanzienlijk goedkoper), ISBN 0 631 17153 3.

Sport wordt wel het invloedrijkste exportproduct van de Britse beschaving genoemd. Een overdreven voorstelling van zaken? Ongetwijfeld, want de Britse beschaving heeft wel meer voortgebracht met een wereldwijde impact, zoals de Engelse taal, Shakespeare en de Beatles. Bovendien moet je wel bijzonder Brits-chauvinistisch zijn om vol te kunnen houden dat de moderne sport alleen van Britse origine is. Aan de andere kant is Groot-Brittannië onloochenbaar de moderne bakermat en het verspreidingscentrum geweest van een aantal sporten (voetbal, tennis en golf) dat inmiddels over de hele wereld door miljoenen mensen wordt beoefend en door miljarden mensen wordt gevolgd. Een geschiedenis van de Britse sport na 1945, een periode van drastische veranderingen voor spelers en fans, is voor de sportliefhebber dan ook een onderwerp om zijn vingers bij af te likken.

Mijn verwachtingen waren helemaal hooggespannen, toen ik de namen van de auteurs las. Richard Holt is zo'n beetje de nestor van de Britse sporthistorici. Hij schreef twee meesterwerken – *Sport and Society in Modern France* (1981) en *Sport and the British* (1989) – en enkele baanbrekende artikelen. Tony Mason publiceerde voornamelijk over voetbal en was redacteur van *Sport in Britain: a social history* (1989). Beiden zijn verbonden aan 'the International Centre for Sports History and Culture' aan de De Montfort Universiteit in Leicester, dus geen feitenfreaks, maar gedegen academici die in staat zijn om sport te beschrijven binnen de bredere context van de sociale geschiedenis van hun land.

dierbare huisgenoot

Holt en Mason zijn bovendien niet vies van een mooie anecdoten op zijn tijd. Een voorbeeld. In juli 1956 speelde Engeland cricket tegen Australië op Old Trafford. Jim Laker was de absolute uitblinker bij de Engelsen. Op zijn terugreis naar huis stopte Laker bij een pub. In de kroeg zaten de dorpelingen naar de hoogtepunten van de Test Match te kijken op een t.v. die daar pas was neergezet. Opmerkelijk genoeg herkende niemand van de kroeggangers de lange Laker als de man die op het scherm zojuist eigenhandig Australië van het veld had gebowled. Een paar jaar later was dit onmogelijk geweest. Met de toename van het aantal televisietoestellen en de stijging van de zendtijd voor cricket op t.v. was het gedaan met de anonimiteit van Laker. Na zijn loopbaan als speler was Laker bijna twintig jaar cricket-commentaar voor de BBC. De reactie op zijn dood in 1986 had Diana-achtige trekken: voor hen die naar cricket op t.v. keken, was het alsof een dierbare huisgenoot was gestorven. Holt en

Mason laten het hier niet bij. Zoals het hoort in een goede academische studie is het verhaal over Laker slechts de opmaat voor een doorwrochte beschouwing over de rol van de media in het vormgeven van de Britse sport van na 1945. Een van de centrale thema's van het boek.

drastische veranderingen

Kort na de oorlog was sport in Groot-Brittannië hoofdzakelijk een domein van mannen en kregen profvoetballers hetzelfde loon als fabrieksarbeiders. Aan het eind van de twintigste eeuw was die situatie drastisch veranderd. De absolute top in de sport verdient jaarlijks miljoenen ponden en vrouwen en ethnische minderheden hebben de Britse sport een ander aanzien gegeven. De auteurs beschrijven de ontwikkelingen binnen de Britse sport aan de hand van enkele centrale thema's. Die thema's zijn: naast de eerdergenoemde rol van de media, het verval van het amateurisme, de opkomst van een 'celebrity sporting culture', de toenemende interventie van de overheid en de rol van sport als uiting van (nationale en burgerlijke) identiteit.

één staat, meerdere naties

Met name over het laatste thema en over de relatieve populariteit van sporten in de verschillende delen van Groot-Brittannië hebben de auteurs veel interessants te melden. De situatie is er ook naar: in Groot-Brittannië vallen natie en staat namelijk niet samen. Nationale rivaliteit is een belangrijke factor geweest in de vroege organisatievorming van de sport. Zo waren er al vroeg voetbal- en rugbyinterlands tussen verschillende delen van het United Kingdom (Engeland-Schotland!) zelfs voordat er georganiseerde clubcompetities bestonden. Aan de andere kant neemt het United Kingdom aan de Olympische Spelen deel als één natie-staat (Engelsen, Welshmen enzovoorts in één ploeg). Wat betreft rugby: de oorsprong van die sport heeft de geschiedenis en het imago van rugby een heel ander karakter gegeven in Schotland dan in bijvoorbeeld Wales. In Schotland is rugby van oudsher gedomineerd door voormalige leerlingen van particuliere scholen uit Edinburgh. Rugby is daar een sport van de middenklassen gebleven, het nationale rugbyteam kon dan ook nauwelijks dienen als expressiemiddel van gevoelens van de hele natie. In Wales daarentegen is rugby van oudsher natiebreed beoefend. Daar was het een collectieve passie voor alle klassen.

synthese

Holt en Mason hebben met *Sport in Britain* geen nieuw meesterwerk geschreven. De uitgever op de achterflap rept weliswaar trots van 'new perspectives', maar die biedt het boek niet. Het is een synthese van bestaande literatuur, niet meer en niet minder. Ook is het jammer dat de auteurs zich grotendeels beperken tot de grote Britse sporten (voetbal, cricket, golf, rugby en dergelijke). Een begrijpelijke keuze, je kunt binnen een bestek van 200 bladzijden immers niet alle sporten behandelen.

Toch zou het juist interessant geweest zijn om de ontwikkelingen in Groot-Brittannië van sporten van bijvoorbeeld Amerikaanse origine (basketbal) of van kleinere traditionele Britse sporten (zoals bowles) te vergelijken met de populairdere Britse sporten. Dat neemt niet weg dat Groot-Brittannië met dit boek over een leesbare geschiedenis beschikt van de sport tussen 1945 en 2000. Een dergelijke synthese is er niet in Nederland. Wij beschikken weliswaar over het boek van Wim de Heer, maar dat gaat voornamelijk over sportbeleid. Ook zijn er diverse artikelen, bijvoorbeeld van Maarten van Bottenburg, maar die zijn qua omvang veel geringer. De stand op dit gebied is dus voorlopig Groot-Brittannië-Nederland 1-0.

BOEKSIGNALEMENTEN WILFRED VAN BUUREN

Kees van Tilburg, Sedimenten van sentimenten. 75 jaar Academie van Lichamelijke Opvoeding Tilburg (1924-1999). (Fontys Hogescholen, Tilburg 2000), drie delen, 1004 pagina's, ISBN 90-5355-004-6, 005-4, 006-2. Te bestellen bij Fontys Hogeschool: tel. 0977-874703.

De geschiedenis van lichamelijke opvoeding in Nederland, daarover lees je zelden in de Sportwereld. En dat terwijl lichamelijke opvoeding en sport nauw verwant zijn. Toch is deze omissie begrijpelijk. De meeste boeken over de geschiedenis van de lichamelijke opvoeding zijn vooral 'doctrinageschiedenis': een overzicht van de diverse doctrines die in de loop der tijd van invloed zijn geweest op de l.o. Empirische studies waarin de lichamelijke opvoeding als sociaal-historisch verschijnsel wordt bestudeerd, zijn schaars.

De studie waarop Kees van Tilburg, directeur aan de Fontys Sporthogeschool in Tilburg, promoveerde in Leuven heeft dat bezwaar niet. Door de jaren heen evolueerde de naam van CILG, via KALO en ALO-Tilburg naar Fontys Sporthogeschool. Ook het curriculum, het vakconceptueel denken en de plaats van de opleiding (Van Tilburg naar Den Bosch en Eindhoven terug naar Tilburg) veranderden. Net als het sociaal-culturele profiel van docenten en studenten. In dit onmogelijk omvangrijke boek van meer dan 1000 (!) bladzijden veel aandacht voor de invloed van de Rooms-Katholieke kerk op de opleiding. Maar ook verhalen over studenten op kamers, studentenjool en markante persoonlijkheden.

Marjet Derks, Bezield Bewegen. 50 jaar Thomas van Aquino, katholieke vereniging van docenten lichamelijke opvoeding (1950-2000) (Jan Luiting Fonds nr. 68, Zeist 2000) 221 pagina's, prijs: 25,-, ISBN 90 72 353 26 0.

Thomas van Aquino werd in 1950 opgericht als vereniging van katholieke leraren in de lichamelijke opvoeding, een katholieke tegenhanger van de neutrale vakorganisatie KVLO. Thomas werd een trendsetter in vakinhoudelijke verdieping dankzij haar studie- en oriëntatiedagen en het tijdschrift Thomas. De groeps

cohesie werd in de eerste decennia behalve door regionale afkomst (Brabant en omstreken) en een gezamenlijke vooropleiding vooral bepaald door een gedeelde levensbeschouwing. Aanvankelijk waren alle leden katholiek. Met de toenemende secularisatie en de afkalving van de kerkelijke betrokkenheid van de leden, wijzigde zich ook de katholieke identiteit van Thomas. In 1987 ging Thomas op in de neutrale KVLO als aparte levensbeschouwelijke groepering. Er ontstond in de jaren negentig een 'identiteitsparadox': terwijl Thomas geen zelfstandige katholieke organisatie was, werd de identiteitsvraag voor de 'Thomaten' steeds belangrijker. In dit gedegen jubileumboek beschrijft de Nijmeegse historica Marjet Derks een halve eeuw van de pogingen om vakinhoud en levensbeschouwing met elkaar te verbinden. Met de geschiedschrijving van sport en lichamelijke opvoeding van de (voormalige) katholieke zuil gaat het de goede kant op. Waar blijven de protestanten?

Wio Joustra en Yme Kuiper, SC Heerenveen. Spelen met traditie (Thomas Rap, 2001) 175 pagina's, prijs: 29,90, ISBN 90 60 05 607 8, Nederlandse en Friese editie.

Een halve eeuw na de successen van 'Abeveen' speelde Sportclub Heerenveen in de Champions League. Was toen voetbal de motor voor het zelfrespect van een groot dorp en zijn omringende plattelandsgemeenschap, nu is het succes van SC Heerenveen wezenlijk onderdeel van een versterkt zelfbeeld bij vele Friezen en verheugt men zich over de belangstelling van buiten voor Fryslân en zijn meest roemruchte voetbalclub.

Rik Planting, Leerschool Ajax (Thomas Rap 2001), 172 pagina's, prijs: 39,90, ISBN 90 60 05 59 8 5.

Wie ooit bij Ajax speelde, wordt geacht met een bal overweg te kunnen, maar heeft van de leerschool die Ajax is ook iets opgestoken voor het leven na het voetbal. In Leerschool Ajax vertellen twaalf voormalige talenten en een begeleider over de betekenis die Ajax in hun leven heeft gehad. Originele invalshoek, met verhalen van jongens die ooit een groot talent waren, maar uiteindelijk de absolute top in het voetbal (en de maatschappij) niet haalden.

Wilko de Valk, Honderd jaar Nederlands Olympisch succes. Hoger, sneller, verder (Actuele Onderwerpen nr. 2723, Lelystad 2001), 26 blz., prijs: 5 Euro. Te verkrijgen bij onder andere Sportmuseum Olympion

Actuele Onderwerpen publiceert iedere veertien dagen een mini-boekje met handzame informatie voor de geïnteresseerde leek. Categorie: handig voor werkstuk van zoon of dochter. Goed dat er een uitgave is over sportgeschiedenis, want zo wordt een groot lezerspubliek bereikt. Wilko de Valk, directeur van het Nederlands Sportmuseum Olympion in Lelystad, koos voor een chronologische opzet. Over alle (zomer) Spelen een kort verhaal met aandacht voor de achtergronden en de Nederlandse successen.

Ton Bijkerk, Nederlandse deelnemers aan de Tweede Olympische Spelen Parijs 1900 (De Vrieseborch, Haarlem 2000), 95 pagina's, prijs: 28,50, ISBN 90 6076 478 1.

Ton Bijkerk, lid van stichting de Sportwereld, is een onvermoeibaar verzamelaar van gegevens over deelnemers aan de Olympische Spelen. Wegens zijn verdiensten voor de Olympische geschiedschrijving werd hem onlangs door het IOC de 'Olympic Order' toegekend.

De meeste (Nederlandse) atleten die in Parijs aan de start kwamen, hadden er geen benul van dat zij deelnamen aan Olympische Spelen. Wie waren die Nederlanders? Hoe kwam hun deelname tot stand? Wat waren hun prestaties? Bijkerk doet verslag van decennialang speurwerk in de archieven en geeft talrijke curieuze details over een weinig bekende episode uit het begin van de moderne, georganiseerde internationale sport.

OPROEP: VRIJWILLIGERS GEZOCHT

Stichting de Sportwereld is van plan een studiebijeenkomst te organiseren over de geschiedenis van de autosport in Nederland. We hebben ideeën genoeg over de opzet en het programma van de bijeenkomst, we zoeken alleen nog enkele enthousiaste vrijwilligers die mee willen werken aan de organisatie. Denk hierbij aan het vastleggen van sprekers, het verzorgen van persberichten en dergelijke. Het gaat om een kleinschalig evenement (vergelijkbaar met onze bijeenkomst over de geschiedenis van het boksen van 12 april 2000), het werk van de vrijwilligers zal derhalve niet buitensporig veel tijd vergen.

Belangstelling? Meld je aan bij stichting de Sportwereld via: desportwereld@hotmail.com of tel. 020-6928903.

Een gemiddelde sporthistoricus sopt bij het idee dat de volgende Olympische Spelen plaatsvinden in het land waar alles begon, in Griekenland. Geschiedenis en heden ontmoeten elkaar, als we even de commercials vergeten. Alhoewel: ook de klassieke Spelen verhoogden de marktwaarde van een winnaar. Maar de gemiddelde sporthistoricus onderscheidt zich van de gemiddelde Griek als het over Athene 2004 gaat. Niemand die zich zorgen over mij hoeft te maken: in de zomer van 2004 zit ik in Athene en wil alles van dichtbij meemaken. Nu al volg ik een intensieve Griekse taal-cursus om mezelf dan zo goed mogelijk verstaanbaar te maken. Sterker: al maanden voordat een dubieus lid van het IOC het evenement officieel opent, zal ik mezelf beschouwen als een inwoner van Athene en niet meer als een Amsterdammer. Want deze Spelen konden voor mij niet beter: eindelijk kan ik eens van dichtbij meemaken wat er gebeurt in een land dat bol staat van sportgeschiedenis en ook nog eens mijn favoriete plek is om door te brengen. Niet alleen in de zomer, maar elk moment van het jaar. Gewoon eens proberen hoe het leven daar is, ver weg van het ingetogen, zeurderige Nederland waar alles veel te goed gaat om uiteindelijk erachter te komen dat mijn geboorteland (tsja, mijn ouders woonden toevallig in dit land en dan word je Nederlander genoemd) toch beter is dan ik eigenlijk nu denk.

Maar ik ben geen gemiddelde Griek en zal dat nooit worden ook. Niet eens de intentie, omdat dat volkomen zinloos is. Los van het feit dat ik de Olympische Spelen wel zie zitten in 2004, waarmee het belangrijkste verschil is geformuleerd met de huidige bewoners. "Wij huilen in Griekenland," zei de oma van de Griekse vriendin met wie ik in Athene was. "Het kost zo veel geld, dat ergens anders voor gebruikt kan worden." Zij kan het weten, want veel heeft ze niet. De student op de campus achter een informatie-stand had meer moeite uit te leggen wat zijn problemen waren, want zijn Engels stond op gelijke hoogte met mijn Grieks. We kwamen er wel uit, maar met moeite. Zijn problemen waren eigenlijk hetzelfde als de oma, alleen met iets meer politiek engagement. Wist ik trouwens al dat er een demonstratie tegen de G8 in Genua was aangekondigd? Ik hoop dat die student nog leeft. Op Kreta verstarren de ogen: het is alsof een compleet bergdorp tegelijk boos op je is. "Al het geld dat wij hier nodig hebben voor scholen of normale wegen kunnen we de komende vier jaar vergeten", zei onze vriend Jannis, die voor de sociaal-democratische partij PASOK de belangen van zijn district in Zuid-Kreta vertegenwoordigt. "Alles gaat naar Athene en wij mogen de problemen zelf oplossen." Denk nu niet dat Jannis en de oma in Athene niets van sport willen weten: oma was decennia geleden de eerste vrouwelijke supporter van de Atheense voetbalclub Appolon (er is zelfs een clublied over haar geschreven) en Jannis leest alles wat over Olympiakos gaat.

Het zijn die dingen die de Spelen echt interessant maken, maar toch anders dan een gemiddelde sporthistoricus zou denken.

Op 6 juni 2001 organiseerde stichting de Sportwereld in samenwerking met twee organisaties van archivariissen - de Sectie Particuliere Archieven van de KVAN en CANNET- een studiedag over sportarchieven. De studiedag werd financieel mogelijk gemaakt door een subsidie van het ministerie van VWS. Plaats van handeling was het Olympisch Stadion in Amsterdam. De studiedag trok ruim vijftig belangstellenden uit de wereld van sport(geschiedenis) en archiefwezen. Opvallend was het grote aantal vrouwelijke deelnemers. Dagvoorzitter was Hans Pars, programmamaker bij Radio West.

De eerste spreker van de studiedag was uw verslaggever. Hij besprak de maatschappelijke betekenis van sport en het belang van het vak sportgeschiedenis. Verder gaf hij een schets van de toestand van sportarchieven in Nederland: sportarchieven te over, maar in een slechte toestand en moeilijk toegankelijk. Nico van Horn, bestuurslid van stichting de Sportwereld, stond in zijn inleiding stil bij de structuur van de georganiseerde sport in Nederland. Hij wees onder andere op de rol die sportbonden kunnen vervullen bij archiefbeheer. Ze kunnen, behalve het veiligstellen van hun eigen archieven, bijvoorbeeld tips en richtlijnen voor archivering opstellen en aanbieden aan hun aangesloten verenigingen.

acquisitie

Jeroen van Oss, tegenwoordig hoofd inspectie en acquisitie bij Het Utrechts Archief en voorheen hoofd acquisitie bij het Gemeentearchief Amsterdam, sprak vanuit zijn praktijkervaring met sportarchieven. Archiefdiensten hebben weliswaar een lange traditie in het verzamelen van particuliere archieven, maar de acquisitie was vroeger hoofdzakelijk gericht op archieven van kerken, belangrijke personen en families en de laatste jaren op bedrijven en sociale instellingen. Het Gemeentearchief Amsterdam stelde door middel van een bestandsanalyse vast dat er lacunes waren op het gebied van amusement, media, migranten en sport. Men bezat wel een aantal aan sport gerelateerde archieven (accomodaties, gemeentelijke instellingen) en enkele verenigingsarchieven (roeien, turnen en atletiek), maar van sporten die Amsterdam bekend maakten (voetbal, korfbal, hockey, tennis en boksen) was nauwelijks iets. In onze hoofdstad zijn sportarchieven daarom vijf jaar geleden tot speerpunt van acquisitie gemaakt. Met als resultaat dat onder meer de archieven van Ajax (gedeeltelijk), de Amsterdamse Hockey en Bandy Club, enkele korfbalverenigingen en Veni, Vidi, Vici (voetbal) zijn verworven. Ook het archief van het Olympisch Stadion, is mede dankzij de redders van het stadion zelf, bewaard gebleven. Dat betekent niet dat de situatie van die sportarchieven ideaal is: de genoemde archieven zijn gedeeltelijk (nog) niet geïnventariseerd en de toegankelijkheid is beperkt.

knvb-archief

De inventarisatie en overdracht van het archief van de KNVB is een mooi praktijkvoorbeeld van de samenwerking tussen sportbond en archiefdienst. Agathe Fris, werkzaam bij het Algemeen

Rijksarchief in Den Haag, was betrokken bij dit grootschalige project en ging in haar presentatie in op de inhoud van het archief van de voetbalbond. Zij benadrukte dat de voetbalsport een goed inzicht kan bieden in ontwikkelingen in de Nederlandse maatschappij in de negentiende en twintigste eeuw. Aan de hand van archiefstukken behandelde ze de opkomst van de arbeidersklasse in de voetbalsport, verzuiling en ontzuiling, betaald voetbal en damesvoetbal.

Als laatste spreker vertelde Jurryt van de Vooren, bekend van zijn e-mailnieuwsbrief over sportgeschiedenis *Uit het Veld*, schrijver voor *NRC Handelsblad* en het voetbalblad *Johan*, hoe hij aan de bronnen komt voor zijn artikelen en wat zijn ervaringen daarmee zijn. De belangrijkste schriftelijke bronnen voor historisch onderzoek voor met name voetbal zijn de archieven van Kennemerland, Rotterdam, Den Haag en het Algemeen Rijksarchief, en de collectie van het Sportmuseum in Lelystad. Overige bronnen zijn tijdschriften, vooral oude sportbladen, boeken en kranten. Hiervoor is het documentatiecentrum van Infostrada in Nieuwegein een uitstekende vindplaats. Ook bij de clubs zelf en bij de supporters is materiaal te vinden. Zo zijn bijvoorbeeld de oude clublieders van NAC uit Breda opnieuw ontdekt en worden ze binnenkort op cd gezet. Verder maakt Van de Vooren veel gebruik van oral history. Hij beëindigde zijn betoog met een pleidooi voor een centrale plaats waar alle informatie over sport verzameld wordt. Een combinatie van archieven, Sportmuseum en Infostrada.

landelijk registratiepunt sportarchieven

De wenselijkheid van een landelijk verzamelpunt voor historisch sportmateriaal was een veelbesproken onderwerp tijdens de slotdiscussie onder leiding van dagvoorzitter Hans Pars. Een fysieke bundeling van de inhoud van archieven, musea en documentatiecentra lijkt onhaalbaar en bovendien ongewenst: waarom het archief van de Elfstedentocht in de Randstad bewaren? Belangrijkste van de studiedag en de hiermee gepaard gaande publiciteit: een goede stap bij het versterken van de bewustwording van de waarde van sportarchieven bij sport- en archieforganisaties is gezet.

Met dank aan Peter Diebels

OPROEP: VRIJWILLIGERS GEZOCHT

Stichting de Sportwereld is van plan een studiebijeenkomst te organiseren over de geschiedenis van de autosport in Nederland. We hebben ideeën genoeg over de opzet en het programma van de bijeenkomst, we zoeken alleen nog enkele enthousiaste vrijwilligers die mee willen werken aan de organisatie. Denk hierbij aan het vastleggen van sprekers, het verzorgen van persberichten en dergelijke. Het gaat om een kleinschalig evenement (vergelijkbaar met onze bijeenkomst over de geschiedenis van het boksen van 12 april 2000), het werk van de vrijwilligers zal derhalve niet buitensporig veel tijd vergen.

Belangstelling? Meld je aan bij stichting de Sportwereld via: desportwereld@hotmail.com of tel. 020-6928903.

Max Euwe (1901-1981) werd als enige Nederlander Wereldkampioen schaken(1935-37), een prestatie die niet genoeg op waarde geschat kan worden als je bedenkt dat er sinds 1886 - toen voor het eerst een min of meer officieel WK werd gehouden - slechts Veertien wereldkampioenen zijn geweest.* Euwe veroverde de titel in een match (zoals dat gaat in de schaakwereld) tegen de Rus Alexander Aljechin. Deze had een revanchematch bedongen en pakte zijn titel twee jaar later terug.

Naast schaker was Euwe wiskundedocent; vlak voor de WK-match van 1935 stond hij nog voor de klas. Euwe heeft veel voor het Nederlandse schaakleven betekend. Zijn wereldtitel maakte schaken populair, hij schreef talloze boeken, waar vrijwel elke Nederlandse(top)schaker uit leerde schaken. Euwe kende een schare bewonderaars.

Twee van hen, de (schaak)journalisten Alexander Münninghoff en Jules Welling schreven in 1976 een -geautoriseerde- biografie. In het Euwe-jaar 2001 verscheen de Engelse vertaling. Münninghoff heeft wat kleine correcties gemaakt en enige tekst over de periode 1976-1981 toegevoegd. Het voorwoord door Euwe is geschrapt en Jules Welling wordt niet meer als mede-auteur genoemd. Verder is nu een namenregister opgenomen. Het aantal partijen is veel minder geworden (was 270, is 50). Helaas zijn de toernooitabellen verdwenen, maar er staan weer meer foto's in (was 17, nu 34).

Münninghoff en Welling hebben van Euwe een bordkartonnen figuur gemaakt, een man op wie helemaal niets aan te merken is. Euwe is volgens dit boek bereidwillig, vriendelijk, makkelijk, gedisciplineerd, humoristisch, doortastend, efficiënt, bescheiden, moedig en lankmoedig. Euwe is een logicus, hoewel de schrijvers er niet aan ontkomen 's mans vele blunders te vermelden. Euwe is een asceet die pas verliefd werd toen hij zijn wiskundestudie had afgerond. Een superman die altijd klaar stond voor anderen en alles aankon: wiskundedocent, topschaker en huisvader tegelijk. De schrijvers creëren, zoals sportjournalisten vaker doen, een held uit een jongensboek. Een held die volmaakt normaal is, die een boterhammenetwedstrijd met zijn leerlingen houdt -en wint-, die arm is (Euwe: 'Ik werd als wereldkampioen enorm bejubeld, maar had geen dubbeltje om met de tram te gaan'), maar tevreden. Euwe: God op aarde. Alleen de opmerking van de kleine Max die, al slaapwandelen, zijn moeder wakker maakte met de mededeling: "Mamma, de koning staat mat!", komt echt menselijk over.

Lange tenen

Ik was negen jaar oud toen Euwe stierf. Het was drie jaar voordat ik uit een boekje van Hans Böhm schaken zou leren. *Oom Jan leert zijn neefje schaken*, een boek waaruit generaties leerden schaken, vond en vind ik een oubollig en vervelend boek. Mijn jeugdheld heette niet Max Euwe, maar Jan Hendrik Timman. Ik

heb mij altijd verbaasd over de enorme bewondering voor Euwe. Het kan toch niet dat iemand alleen maar goed en heilig is? Hij zou de eerste mens op aarde zonder fouten zijn. In de hele biografie is werkelijk niets te vinden wat ook maar enigszins negatiefs zou zijn. De samenstellers vinden hem hooguit te toeschietelijk tegenover mensen die te veel van hem vragen, maar ook dat leggen ze weer positief uit. Münninghoff, desgevraagd: "Op Euwe is weinig aan te merken. Hij was werkelijk een voorbeeldig man, heel prettig in de omgang." Het ontstane beeld wordt sterk gevoed door de oudere generatie schakers en schaakauteurs. J.H. Donner, Gert Ligterink, Hans Ree, Max Pam, Jan Timman, Tim Krabbé, Lex Jongsma en vele anderen schreven en schrijven slechts met grote eerbied over Euwe.

Krabbé oordeelt nog het meest kritisch. Onlangs schreef hij in zijn AD-column: "Hij had toch ook wel tenen waarop getrapt kon worden. Ik had eens geschreven dat Donner had gedaan wat hem nooit was gelukt: een groot internationaal toernooi ongedeeld winnen. De eerstvolgende keer dat ik Euwe tegenkwam schoot hij vanuit zijn gezelschap op mij af: hij had mijn opmerking gelezen - of ik wel wist dat hij tweemaal Hastings ongedeeld had gewonnen? Dat wist ik; ik had toernooien met meer dan tien deelnemers bedoeld, en juist het rare willen benadrukken dat er een manier was om Donner succesvoller te noemen, maar ik hield natuurlijk mijn mond, en aanvaardde het standje." Deze quote geeft ook weer de eerbied voor Euwe aan. Maar Nederlands enige wereldkampioen schaken was niet voor iedereen zo geweldig kleindochter Esmé Lammers -regisseur van *Lang leve de Koningin* - vertelde twee jaar geleden in *Elegance*: "Hij deed geen enkele moeite om ons te stimuleren. (-) Hij was erg slim, begreep gewoon niet dat andere mensen dommer waren. Als je iets niet snapte, dacht hij altijd dat je hem voor de gek hield. Dus heb ik heel lang gedacht dat ik ontzettend stom was."

In Nederland wordt Euwe dan wel geëerd en bewonderd, maar daarbuiten wordt de wiskundige vaak gezien als een amateur die de wereldtitel toevallig in handen kreeg, die Aljechin versloeg omdat deze aan de drank was en Euwe onderschatte. De biografieschrijvers hoopten dit 'misverstand' uit de wereld te helpen, meldt Münninghoff in het voorwoord. Het heeft niet veel geholpen; toen Alexander Khalifman in 1999 verrassend FIDE-wereldkampioen werd, zei hij tegen Nederlandse journalisten dat zij toch ook eens een wereldkampioen hadden gehad die niet de sterkste schaker ter wereld was.

Au! Dat deed de Euwe-aanhangers pijn. Maar waarom? Euwe is wereldkampioen geweest, dus de sterkste, en een biografie waardig. Ondanks de jubeltoon, die op vrijwel elke pagina weerklinkt, is *Max Euwe* een heerlijk boek, waarin je uren kunt lezen. Het is spannend geschreven en geeft een goed beeld van de nationale en internationale schaakwereld in de eerste helft van de vorige eeuw. We volgen onze held op zijn tocht door de schaakwereld. Euwe bewandelt op weg naar de wereldtitel geen 'smal, doornig pad vol ontberingen' (Timman, naar Donner), maar een relatief makkelijk begaanbare weg. Na WO II treedt de neergang in, hoewel Euwe sterk blijft spelen.

De jaren na 1953 (het beroemde Kandidatentoernooi Zürich) komen er in de biografie bekaaid vanaf, terwijl er toch veel boeiends te vertellen is over Euwes jaren als hoogleraar en als FIDE-voorzitter. Maar Münninghoff stelt: "Ik vind de matches van 1935 en '37 het interessantst; al die reellen later bij de FIDE niet zo - ik heb alleen kort de essentie weergegeven."

Dus valt er over het leven van Euwe meer te vertellen dan wat in dit boek staat.

Reacties op dit artikel graag naar Renzo Verwer;
verwer22@zonnet.nl

Max Euwe : The biography / Alexander Münninghoff. Analyses: Max Euwe. Vertaling: Piet Verhagen. New In Chess, 2001. 351 pag. NLG 59,95
Max Euwe : biografie van een wereldkampioen / Alexander Münninghoff; m.m.v. Jules Welling, analyses door Max Euwe. Andriessen, 1976. 496 pag. Alleen Antiquarisch verkrijgbaar.

* Of zestien, voor wie de laatste FIDE-WK's meetelt. Sinds 1993 is er een schisma in de schaakwereld, en zo zijn er nu twee bonden: Braingames Network (naar de sponsor) en de FIDE (de oudste). Het laatste Braingames-wereldkampioenschap was het sterkst bezet - Gary Kasparov speelde tegen Vladimir Kramnik - en wordt alom als 'echt' wereldkampioenschap gezien.

Een blad dat een jaar bestaat en alweer moet verdwijnen. Velen zouden meesmuilend mompelen: "Mislukking, failliet, zonde". Zonde is het zeker dat het Nationaal Sport Magazine (NSM) verdwijnt, maar hoofdredacteur Erna Jansen kon het niet beter verkopen.

"Bij een organisatie waarin constant wordt gewerkt aan kwaliteitsverbeteringen om aan de vraag van haar 'klanten' te blijven voldoen, past ook een kritische beschouwing van het publicatiebeleid. NSM verdwijnt, maar er komt wat voor terug, wellicht zelfs vaker, actueler en meer op u toegesneden."

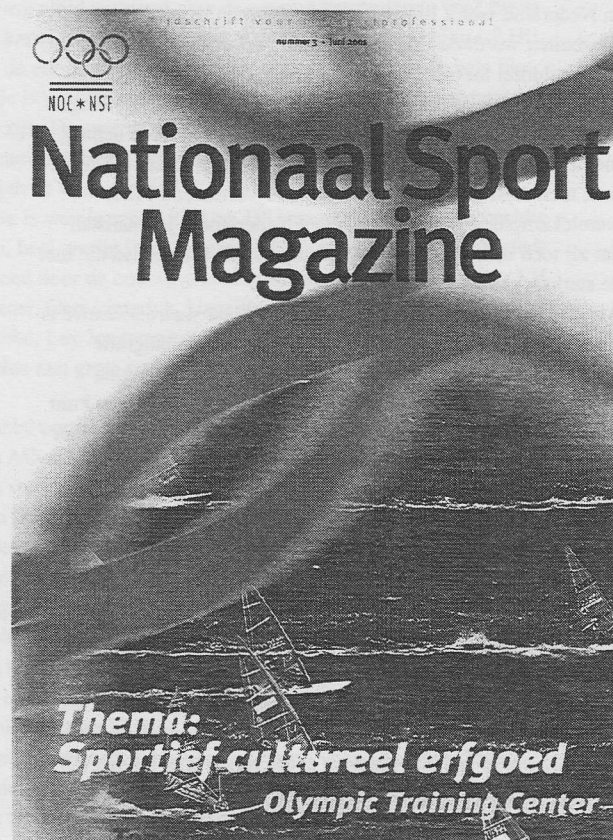
Wie kan dat weigeren? Afwachten dus maar, en het zolang doen met de kopieën van Nationaal Sport Magazine die er nog wel zijn. Tenminste als u zichzelf tot sportprofessional rekent, en niets hebt tegen NOC*NSF. Dat deze organisatie erg met kwaliteit bezig is, blijkt al duidelijk bij het doorbladeren van het juninummer van het blad. Mooie kleuren, fijn A-4 formaat, 36 pagina's lekker dik papier.

En als bij het opslaan van het eerste artikel mijn oog valt op citaten van Wilfred van Buuren en Peter-Jan Mol, denkt de positivo in mij: "Kan niet beter!" Een leuk stuk over min of meer stichting de Sportwereld, en met het archievenproject met mooie zwart wit foto's. De sporthistorie blijft goed vertegenwoordigd met een artikel over kaatsen en het kaatsmuseum in Franeker. En tot slot een artikel over de historische relatie tussen politiek en sport. Daarna worden de artikelen over sport wat minder sappig en vooral minder historisch gericht.

De sportprofessional is volgens NOC*NSF met name met de toekomst van de sport bezig: relatie tussen parlement en sport, sportaanvragen in ontwikkelingslanden, het Nationaal Sportcentrum Papendal dat zich moet ontwikkelen tot Olympisch Trainingscentrum, bezorgdheid om de toekomst van de baanatletiek, een communicatie-onderzoek tussen ondersteuner en sportvereniging, het breedtesportproject 'krachten bundelen', topsportbeleid, de koers van het aandeel Nederlandse Topsport N.V., dopingbeleid, multidisciplinaire evenementen en de vraag wie opvolger van toen nog IOC-voorzitter Juan Antonio Samaranch zou worden. Op zich interessante vraagstukken, maar niet per se ideaal voor een sporthistoricus.

Toch jammer dat NSM verdwijnt want het oogt goed -zeker voor een blad dat nog maar een jaar bestaat. Ik heb nog wel een suggestie voor het NOC*NSF waar het overgebleven geld van het publicatiebeleid heen kan.

Voor het nabestellen van NSM of het laten kopiëren van de drie interessante artikelen zie pagina 3.

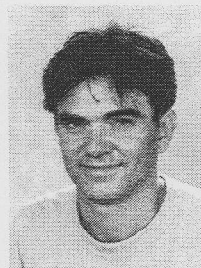
Vijf vragen aan één van onze leden....

naam: André Swijtink

woonplaats: Doetinchem

opleiding: Geschiedenis Vrije Universiteit, Amsterdam

Beroep: Leraar

1. Wat was uw eerste contact met sportgeschiedenis?

Mijn afstudeerscriptie. Ik ben afgestudeerd op een onderzoek naar de Olympische Spelen van Berlijn in 1936. Ik heb vooral gekeken naar de Nederlandse reacties op de 'nazi-Spelen'.

2. Wat is uw eigen bijdrage aan het sporthistorisch onderzoek?

Tijdens het schrijven van mijn scriptie raakte ik steeds meer geïnteresseerd in de relatie tussen sport en het nationaal-socialisme en in de geschiedenis van de sport in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Toen bleek dat hierover zo goed als niets was gepubliceerd, besloot ik er zelf een boek over te gaan schrijven. Uiteindelijk ben ik op dit boek -'In de pas'- gepromoveerd. Een samenvatting van 'In de pas' is opgenomen in 'In het spoor van de sport'.

3. Wat zijn de beste sporthistorische boeken die u gelezen hebt?

Het zijn met name Duitsers die over de sport in het nationaal-socialistische Duitsland hebben geschreven. Van hen maakten Arnd Kruger (bijvoorbeeld over de Spelen van Berlijn), Hans Joachim Teichler (over de rol van de sport in de buitenlandse politiek van het Derde Rijk) en vooral Hajo Bernett (eigenlijk over alles wat met sport en nationaal-socialisme te maken heeft)

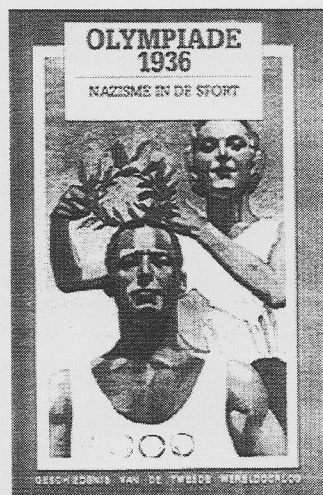
de meeste indruk op mij. Wat Nederland betreft, waardeer ik vooral Dona's geschiedenis van de arbeiderssportbeweging. En ook moet ik hier de Vrij Nederland-bijlagen van Barend/Van Dorp over voetbal en wielrennen in de oorlog noemen, omdat zij mij mede op het spoor van de sport in de oorlog hebben gezet.

4. Wat vindt u belangrijke te besturen thema's op sporthistorisch gebied?

De relatie sport-politiek was een centraal thema in 'In de pas'. Deze relatie zou ook voor de tijd voor en na de Tweede Wereldoorlog verder onderzocht moeten worden. Wat was de rol van de sport in de verzuiling bijvoorbeeld? Ook vind ik dat er meer geschreven zou moeten worden over de geschiedenis van de sportjournalistiek. Daarnaast zouden er ook meer goede biografieën moeten verschijnen.

5. Hoe ziet u de toekomst voor sportgeschiedenis?

Vergeleken met pakweg tien jaar geleden is de situatie duidelijk verbeterd. Er verschijnen meer boeken, er zijn nieuwsbrieven, internetsites, columns in kranten, een stichting. Maar om de sportgeschiedenis echt goed van de grond te krijgen, zal er met name op de universiteiten wat moeten veranderen. Nu gebeurt er volgens mij alleen op de UvA iets, maar ook daar is nog geen hoogleraar sportgeschiedenis. Sportgeschiedenis moet op alle universiteiten echt een vak worden. Of het zover komt, daarover heb ik mijn twijfels.

De Sportwereld, nieuwsbrief van stichting de Sportwereld, geeft informatie over activiteiten van de Stichting. Daarnaast bevat de nieuwsbrief artikelen, interviews, boekbesprekingen en ander nieuws over de geschiedenis en achtergronden van de sport. Stichting de Sportwereld stelt zich ten doel: het bevorderen en uitvoeren van onderzoek naar de geschiedenis en achtergronden van de sport. Zij tracht dit doel te bereiken door het organiseren van bijeenkomsten (lezingen, studiedagen en werkgroepen), door het vervaardigen van publicaties (nieuwsbrieven en boeken) en door het leggen van contacten tussen beoefenaren van en geïnteresseerden in de geschiedenis en achtergronden van de sport.

HET BESTUUR VAN STICHTING DE SPORTWERELD

bestaat uit:

Nico van Horn,
Peter Los,
Peter-Jan Mol (secretaris),
Jan van de Putten (penningmeester)
Theo Stevens,
Ruud Stokvis,
Sjoerd van Tiel (voorzitter).

Projectcoördinatoren:

Wilfred van Buuren,
Rogier Swagerman.

ISSN: 1569-7169.

COLOFON

De Sportwereld is een uitgave van Stichting de Sportwereld. Redactie: Wilfred van Buuren, Peter-Jan Mol, Annemieke Los (lay out), Michiel Rehwinkel (eindred.), Eva Hogenbirk (hoofdred. en eindred.). Aan deze uitgave werkten mee: Nico van Horn, Gerbrand Bakker, Daniël Rewijk, Zeger van Herwaarden, Hans Pars, Jurryt van de Vooren, Renzo Verwer en Susan Smit. Redactieadres: Stichting de Sportwereld, Postbus 11781, 1001 GT Amsterdam. Telefoon: 020-6928903. Email: desportwereld@hotmail.com. Abonnementen: de Sportwereld verschijnt vier keer per jaar. De Nieuwsbrief is alleen beschikbaar voor abonnees en medewerkers van Stichting de Sportwereld. Contributie per jaar: abonnees en medewerkers f 30,- studenten f 25,- instellingen f 40,-. U kunt abonnee of medewerker worden door uw contributie over te maken via bank of giro: ABN-AMRO rekening 62.01.45.323 t.n.v. Stichting de Sportwereld, Amsterdam. Overname uit deze uitgave is toegestaan met toestemming van de redactie.

Advertentie

Wim de Heer Sportbeleidsontwikkeling 1945-2000

Drie jaar geleden nam Wim de Heer afscheid als directeur van NOC*NSF. Dit betekende het einde van een decennialang durende loopbaan in dienst van de Nederlandse sport. De kennis en ervaringen die hij gedurende al deze jaren opdeed, heeft hij nu opgetekend in dit boek. Het is een uiterst heldere en waarheidsgetrouwe afspiegeling van de ontwikkeling van het naoorlogse Nederlandse sportbeleid.

ISBN 90-6076-484-6, prijs f 47,50

Uitgeverij
DE VRIESEBORCH

Postbus 5229 - 2000 CE Haarlem - 023-5325620

**SURF NAAR DE WEBSITE VAN STICHTING DE SPORTWERELD:
[HTTP://MEMBERS.XOOM.COM/SPORTWERELD](http://members.xoom.com/sportwereld)**